

BAROLARIN ÇOCUK HAREKETİNDEKİ ROLÜ...

(Bir Örnek: Kocaeli Barosu Çocuk Hakları Komisyonun Çalışmaları)

Av. Serpil ÖZOK*

Ülkemizde seksenli yıllar, kadın hareketinin güçlendiği; doksanlı yıllar, kadın örgütlerinin yurdun birçok yöresinde, birlikler, platformlar halinde dayanışması ile geçerken; 2253 sayılı Yasa'nın 07.11.1979 tarihinde kabulü, 1988 yılında çocuk mahkemelerinin kuruluşuyla birlikte hukukun '*çocukla ilgili alanı*' dikkatimizi çekmeye başladı...

Bizden önce de İstanbul, Ankara ve İzmir Barolarında çocuk hareketi, yazılı hukukta var olan kuralların iyi işletilmediğini gören avukatların girişimleriyle başlamıştı. Bu nedenle, hakların kullanılmamasından ve hukukun işleyememesinden doğan sorunların en yakın tanıkları olan avukatların çalışmaları sadece barolarda değil, tüm toplumsal yapılar içinde çocuk hakları hareketinin başlamasında ve güçlenmesinde önemli rol oynamaktadır.

Avukatın savunmalık görevi ve mesleğin özelliği nedeniyle, bu rol çoğu kez vazgeçilmez ve devredilmez bir özellik taşımaktadır. Baro Çocuk Hakları Komisyonları ve Merkezlerinde yürütülen çalışmaların sonuçları, üstlenilen bu rolün önemini gösterir niteliktedir. Baroların hukuka aykırılıklara yönelik mücadelede toplumca kabul gören saygın rolü, bu çatı altında yürütülen çalışmalara güç vermektedir.

Mevzuat ve uygulama eksikliklerinin tespit edilmesi, bunların gündeme taşınması ve bunları gidermeye yönelik önerilerin üretilmesi, Çocuk Hakları Komisyonlarının etkili oldukları çalışma alanlarındandır.

Geldiğimiz noktada, karar alıcılar ve uygulamacıların tutum değişiklikleri yadsınamaz. Ancak bu değişiklikle birlikte, çocuk tutukevlerinin oluşturulmaya başlanması, çocuk polisinin kurulması, Kocaeli ve Diyarba-

---

* Kocaeli Barosu Çocuk ve Kadın Hakları Komisyonu Başkanı.

kır Çocuk Mahkemelerinin teşkilatlanması ve 2253 sayılı Yasa'da yapılan değişikliklerde, özellikle çocuk yargılamasının ceza hukuku yanında medeni hukuku ilgilendiren bir yanının bulunduğu görülmesi ve çocuğun menfaatinin korunmasına ilişkin yaklaşımlar ve koruma tedbirlerinin gündeme getirilmesinde, hâkim ve savcıların çocuklara yönelik tutumlarının değişmesinde, bu alanlarda yer alan avukatların etkisi büyüktür.

Öğretmen, polis vb. ilgili meslek elemanlarına yönelik eğitimlere barolardan destek alınması, Adalet Bakanlığı'nca, gözetiminde bulunan çocuklara yönelik hukuki yardımı güçlendirmek için barolarla işbirliği protokolleri hazırlanması, bu alanda baroların rollerini de güçlendirmektedir.

Hukuka aykırı işlemlere karşı duyarlı bir grubun bulunması, uygulamacıların daha dikkatli olmasını sağlarken, bu tür işlemlere karşı yapılan başvurular, hukukun gelişmesine de katkıda bulunmaktadır. Yakalama, gözaltına alma ve ifade alma yönetmeliğinin değiştirilmesi, avukatların mücadeleleri sonucunda elde edilmiştir.

Barolarda, artık mağdur çocuklara yönelik hukuki yardımın etkili hale getirilmesine ilişkin organizasyonlar yapılmaktadır.

Tek başına yapılamayacak işlerin birlikte yapılabilmesi ve ele alınan işlerin sonuçlanmasını kolaylaştırmak için, Barolar Birliği ve UNICEF işbirliğindeki beraberliğimiz ise, çocuk hareketi için anlamlı ve büyük bir katkıdır, ortak amaç etrafında çalışırken, aynı alanda çalışan başka insanların da bulunduğunu bilmek ve bu alanda yürütülen çalışmalardan haberdar olmak, engellere karşı güçlü bir direnç geliştirmeyi sağlamaktadır.

Bugün barolarda kurulmuş onlarca çocuk hakları komisyon ve merkezleri, elde edilen olumlu sonuçları paylaşarak, gönüllü çalışmaların faydasının ve yardım alma olanaklarının görülmesini sağlamaktadır.

Kocaeli Barosu Çocuk Hakları Komisyonu üyeleri olarak bizler, Kocaeli'de çocuğa üzerinde serbestçe tasarruf edilebilir olduğu dönemlerden, hak ve kişilik sahibi olarak tanındığı günümüze kadar yaptığı yolculukta, ona destek olan, eşlik eden yetişkinlerin düşünce ve çalışmalarını öğrenme isteği ile bir yolculuğa çıktık...

Kocaeli Barosu'nun bu amaçla 17.11.1992 tarihinde düzenlediği panelde İstanbul Barosu Çocuk Hakları Komisyonu üyelerini tanıdık. 1993 yılı Nisan ayında yirmi iki gönüllü avukat Kocaeli Barosu Çocuk Hakları Komisyonu'nu oluşturdu. O günlerde; 2253 sayılı Yasa vardı ama Kocaeli'de çocuk mahkememiz yoktu... Çocuk Hakları Sözleşmesi Türkiye tarafından imzalanmıştı. Ancak yürürlüğe girmemişti... Çocuğun yargılamadaki izi, nüfus kaydıyla sınırlı idi.(Ya 0-11, ya 11-15 ya da 15-18...) Bu nedenle, ko-

**BİR SUÇUN MAĞDURU
ÇOCUKLARA İLİŞKİN
KARARLAR**

Sanığın şehvet hissiyle, 6 yaşında içindeki mağduru kandırıp evine girmesini sağlamak şeklindeki eylemi TCK'nin 43ü/1. maddesinde öngörülen suçu oluşturur. (765 s. TCK, mad. 430/1)

(Yg. 5. CD, 15.4.2003,
2001/4936-E, 2002/2541-K;
YKD, Şubat 2003, s. 301.)

***

Sanığın mağdurları şehvet hissi ve gezdireceği bahanesiyle kandırarak arabasına bindirip, kendi egemenlik alanına naklederek kaçırdığının anlaşılmasına göre; 12 yaşını bitirmeyen mağdurlara yönelik eylemleri TCK 431. mad. 12 yaşını tamamlayan mağdura yönelik eylemi ise TCK 430/1. mad. kapsamında olup, TCK 430/2. mad. ile hüküm kurulması yasaya aykırıdır. (765 s. TCK, mad. 430,431)

(Yg. 5. CD, 1.4.2002,
2002/1802-E, 2002/2042-K;
YKD, Mart 2003, s. 471.)

***

Mağdure hakkında düzenlenen raporda kızlık zarının durumu ve özelliği belirlenmediği halde, beyanlara dayanarak cezanın TCK'nin 418/2. maddesi ile artırılması kanuna aykırıdır. (765 s. TCK, mad. 418/2)

(Yg. 5. CD, 16.4.2002,
2001/4803-E, 2002/2559-K;
YKD, Mart 2003, s. 472.)

***

Sanığın ırz ve namusa tasaddi suçunu, nüfuzu altında bulunan öğrencilerine karşı ika etmesi TCK 417 mad. kapsamındadır. (765 s. TCK, mad. 417)

(Yg. 5. CD, 29.04.2002,
2002/2883-E, 2002/3021-K;
YKD, Haziran 2003, s. 991.)

misyunun çalışmalarının odak noktası "çocuk mahkemesinin kuruluşunun sağlanması" olarak belirlendi.

Henüz çocuğun bir insan olmasından öte, sadece "çocuk olması" nedeniyle, ana-babaya karşı korunması ve refahı için kendine özgü bir takım haklarla birlikte, yetişkinlere tanınan haklarında bir kısmına sahip olması gerektiği konusunda, toplumda bir düşünce birliği oluşmadığından, önce "Çocuk Hakları" kavramını tanıtmaya başladık... İtiraf etmeliyiz ki, "çocukların hakları var" diyerek çıktığımız yolda yetişkinlerin bazen şaka bazen de ciddi tepkileriyle karşılaştık ve karşı karşıya değil, yan yana olduğumuzu anlatmak için özellikle okul çalışmalarımızda "Çocukların Hak ve Sorumlulukları" başlığını kullandık, çalışmalarımıza verilen desteğin arttığını gördük...

Bu arada Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 27 Ocak 1995 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak, yürürlüğe girmesinden sonra, tüm dünya çocuklarını kapsayan asgari standartların, çocuklara ve yetişkinlere tanıtılmasında Barolara düşen görev gereği, yarışmalar, sergiler, afiş, broşür, paneller, hizmet içi eğitimlerle, gazete yazıları ve televizyon programlarıyla, ÇHS'nin Kocaeli'de her kesimde tanınmasını sağladık. Ancak çocuklar ve yetişkinlerden bize yöneltilen soruların başında, tanıtımını yaptığımız uluslararası belge ile ulusal belgeler ve uygulamalarımız arasındaki derin ayrılıklar geliyordu...

Bu sorulara "Çocuk Hakları Sözleşmesi, uluslararası hukuk açısından,

çocuklara yönelik tutum ve davranışlara ilişkin evrensel standartları düzenleyen, bağlayıcı güce sahip bir metindir. TC Anayasası'nın 90. maddesine göre; Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı devletler ve milletler arası kuruluşlarla yapılacak antlaşmaların onaylanması, TBMM'nin bir kanunla uygun bulmasına bağlıdır ve usulüne uygun yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir ve Anayasa'ya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesi'ne başvurulamaz. Bu durumda Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından usulüne göre imzalanıp, onaylanan ve yürürlüğe giren bu sözleşme kanun hükmündedir ve bu sözleşmeye aykırı olan iç hukuk kuralları ortadan kaldırılmıştır ve bu tarihten sonra yapılacak yasal düzenlemelerde Sözleşme'nin temel ilkelerine uygun olmak zorundadır..." cevabını veriyorduk.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin, yasa ile ihtilaf halinde olan çocukların hakları ile ilgili bölümü tanıtılırken, çocuklar için özel bir yargılama ve özel mahkemeler gereği anlatıldığında, Kocaeli'de, çocuk mahkemesinin henüz kurulmamış olmasının başlı başına bir hak ihlali olduğu giderek daha fazla çocuk ve yetişkin tarafından fark edildi. On yıllık bir çalışmanın sonunda ilimizde çocuk mahkemesinin kuruluşunun sağlanmasındaki toplumsal desteğin temelinde bu farkındalık yatmaktadır...

1997 yılında, çocukla ilgili çalışmalarda kent desteğinin yaygınlaştırılması amacıyla "Yüreğinde ve Gündeminde Çocuk Olan Herkes" sloganıyla oluşturduğumuz "Kocaeli Ço-

Kayden 12 yaşını bitirmemiş mağdurenin alınan Adli Tıp Kurumu raporuna göre, yaşı düzeltildikten sonra TCK'nin 430/2 maddesi ile hüküm kurulması gerekir. (765 s. TCK, mad. 430/2, 431)

(Yg. 5. CD, 25.4.2002, 2001/5493-E, 2002/2849-K)

***

Mağdurenin yaşı konusunda tereddüt oluşmakla, mağdurenin yaşının ırza geçme suçunun oluşumu ve niteliğine etkili olacağı nazara alınarak, gerekli araştırmalar yapılmalı, mağdurenin suç tarihindeki gerçek yaşı bilimsel biçimde saptanmalı ve sonucuna göre sanığın hukuki durumunun tayin ve takdiri gerekir. (765 s. TCK, mad. 414, 418)

(Yg. 5. CD, 12.6.2002, 2001/7168-E, 2002/4481-K; YKD, Eylül 2003, s. 1446.)

***

Yaşı küçük ve usulüne uygun şikayeti bulunmayan mağdurenin velayetinin babasına verildiğinin belirlenmiş olmasına, şikayetçi olduğuna dair beyanının da olmamasına karşın yetkisi olmadığı halde babaannesinin şikayetine dayanılarak hüküm kurulması bozmayı gerektirir. (765 S.TCK mad. 421)

(Yg. 5. CD, 28.1.2003, 2002/3142-E, 2003/277-K; YKD, Ekim 2003, s. 1622.)

***

Yargıtay kararları,
Av. Harika Seliçi
tarafından derlenmiştir.

cuk Platformu" çocukların "katılım haklarını" kullandıkları özgün ortamlar yaratmış, çocuklar kendilerinin belirlediği konu başlıklarını, hazırladıkları bildirilerle tartışmışlar, sonuç bildirgeleri ve bildirilerin toplandığı kitapçıklar basılarak, dağıtılmıştır.

İlimizdeki, öğrenciler, çalışan veya yasa ile ihtilaf halindeki çocuklar, o yıllarda belki de ilk defa, kendileriyle ilgili bir konuda görüşlerini açıklayabildikleri kürsüleri, geniş katılımlı toplantıları unutmamışlardır Baroda "Alo Çocuk İmdat" telefon hattı aracılığıyla, haklarının ihlal edildiğini iddia eden küçüklere, hukuki hizmet ve psikolojik destek verilmiştir.

1997 yılında, dönemin Adalet Bakanı sn. Oltan Sungurlu herhalde ilk defa olarak bir mahkeme kuruluşu için hazırlanan imza kampanyası dosyasını kabul etmiştir. Dosyada, ilin valisi, belediye başkanları, Cumhuriyet Başsavcısı, Adalet Komisyonu Başkanı, hâkimler, savcılar, avukatlar ve tüm siyasi parti temsilcileriyle birlikte atılmış binlerce imza vardır. Bu aşamadan sonra baro çocuk hakları komisyonu olarak her ortamda, her olanakta "Çocuk Mahkemesi" talep edilmiş ve bu talep her seferinde Kocaeli Cumhuriyet Başsavcılığı ve Adalet komisyonu Başkanlığı'na desteklenmiştir.

Her yıl adli makamlarca düzenlenen istatistikler yanında, baromuz CMUK Komisyonu tarafından müdafii tayini ile ilgili bilgiler derlenmiş ve Adalet Bakanlığı'na iletilmiştir.

İlin milletvekilleri talebimiz konusunda her fırsatta bilgilendirilmiş ve destekleri sağlanmıştır. Baro Başkanlarımız Adalet Bakanlığı nezninde girişimlerde bulunmaktan vazgeçmemişlerdir.

Çocuk mahkemesi kurulmasının sağlanması konusundaki ısrarlı çalışmalarımız kamu oyunda takdir edilmiş ve Kocaeli Barosu Çocuk Hakları Komisyonu, 2001 yılında "Yılın Hukukçusu" seçilmiştir.

Mahkememiz 2003 yılında kuruldu...Düzenlediğimiz yarışmalarda, resim yapan, kompozisyon şiir yazan, görüşlerini açıklayan çocuklar yüksek öğrenimlerini bitirmek üzereler, onlar artık çocuk olmaktan çıktılar, birer yetişkinler... Ama yolculuğumuza başladığımız 1993 yılında doğanlar bugün on yaşında ve henüz çocuklar...

Onlar için de Baro Çocuk Hakları Komisyonları olarak çalışmalar yapacak, hak ve sorumluluk bilincinin gelişmesine katkıda bulunacağız. Ağabeylerinden, ablalarından farklı olarak, onlara, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin yanında, Beijing, Havana, Riyad ilkelerini anlatacağız...

Bize göre, çocuk hareketinde baroların rolünün özeti, sabırla yaptığımız ve hiç sona ermeyeceğini bildiğimiz bu yolculukta, şimdilik vardığımız son duraktır... Yolumuz uzun ve daha çok durağımız var...